

Inteligentni sistemi

Optimizacija fuzzy sistema

Oblasti primene i primeri iz prakse

Primena genetskih algoritama

1. Bin-packing problemi (1D, 2D, 3D)
2. Optimalne putanje
  - optimalna putanja na terenu za ski stazu, autoput, i sl.
3. Optimizacija (*fine tuning*) parametara regulatora (Fuzzy, PID i dr.)
4. Odabir tehničkih pokazatelja (feature selection)
5. Rutiranje
  - rutiranje automobila – GPS navigacija
  - problem trgovačkog putnika, itd.

1D Bin-packing problem

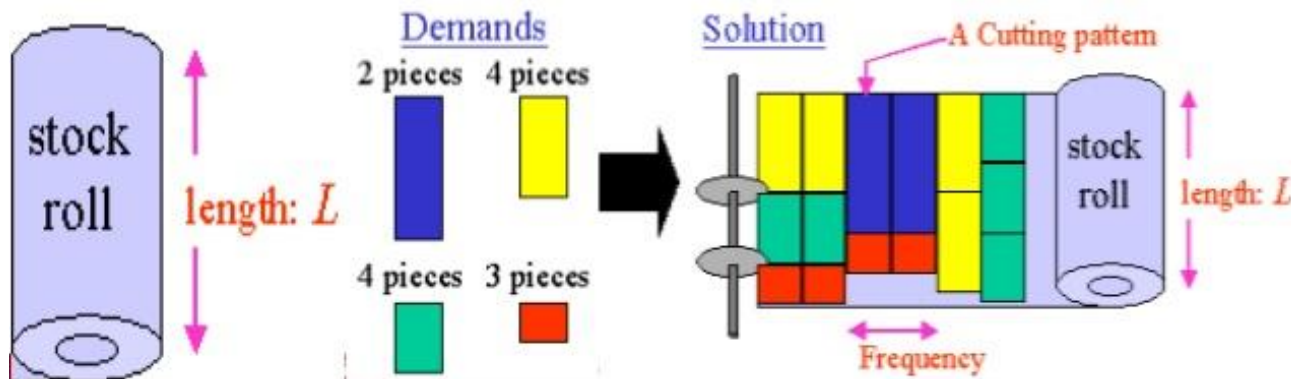
(sečenje cevi, kablova, greda; raspoređivanje TV reklama u pauzama između emisija)

Operations Research techniques for Industrial Engineers

Application O.R. Techniques:

▪ LINEAR PROGRAMMING...

- **Cutting Stock Problems:** Cutting the material in certain shapes and sizes, in order to generate certain desired shapes and sizes, so as to minimize cost etc.
- One-dimensional, Two-dimensional & Three-dimensional cutting stock problem
- **Example:** A stock roll is cut into given sizes so that demand of each product is satisfied.
- A solution is specified by
  - **Cutting Patterns:** a pattern is a set of products whose total length is not more than 'L'
  - **Frequency:** the number of times each cutting pattern is applied.

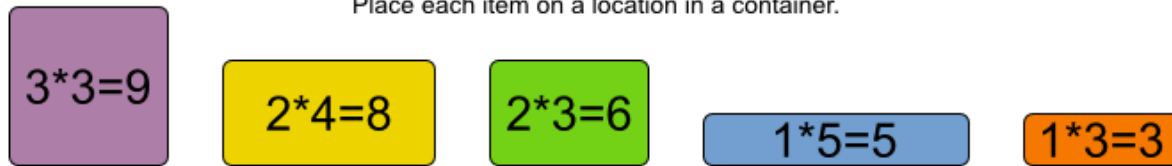

2D Bin-packing problem

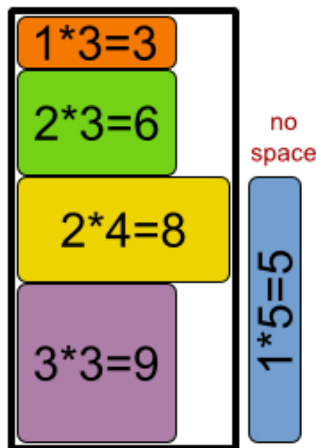
(rezanje građevinskih materijala: iverica, lim, staklo i sl.)

Bin packing

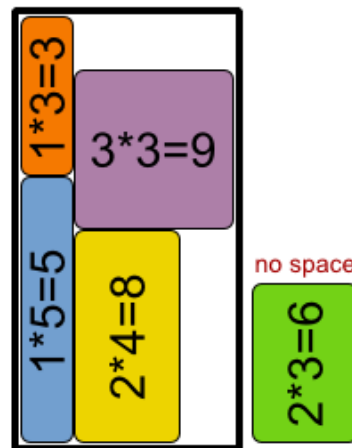
Place each item on a location in a container.

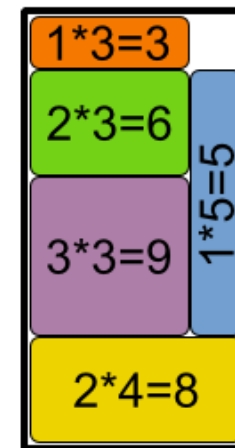
Largest size
first

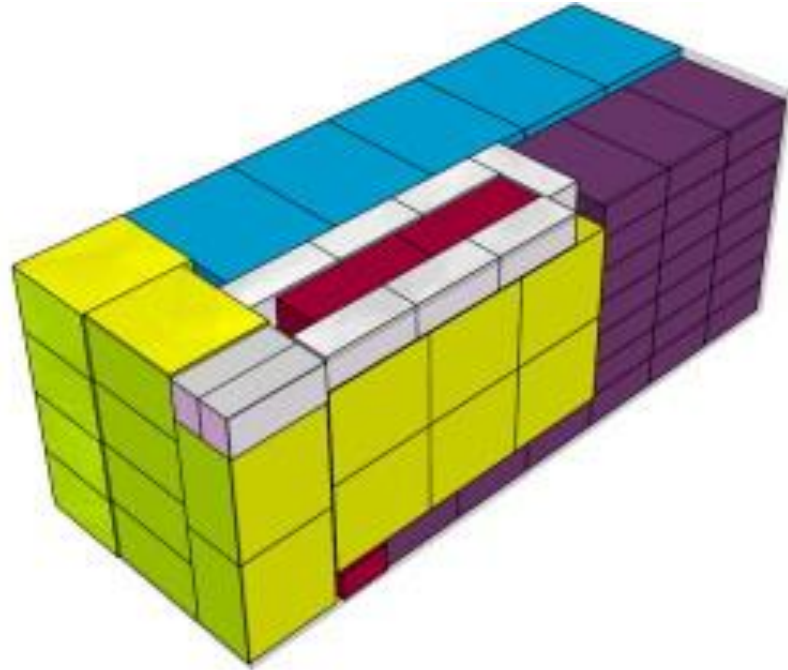
Largest side
first

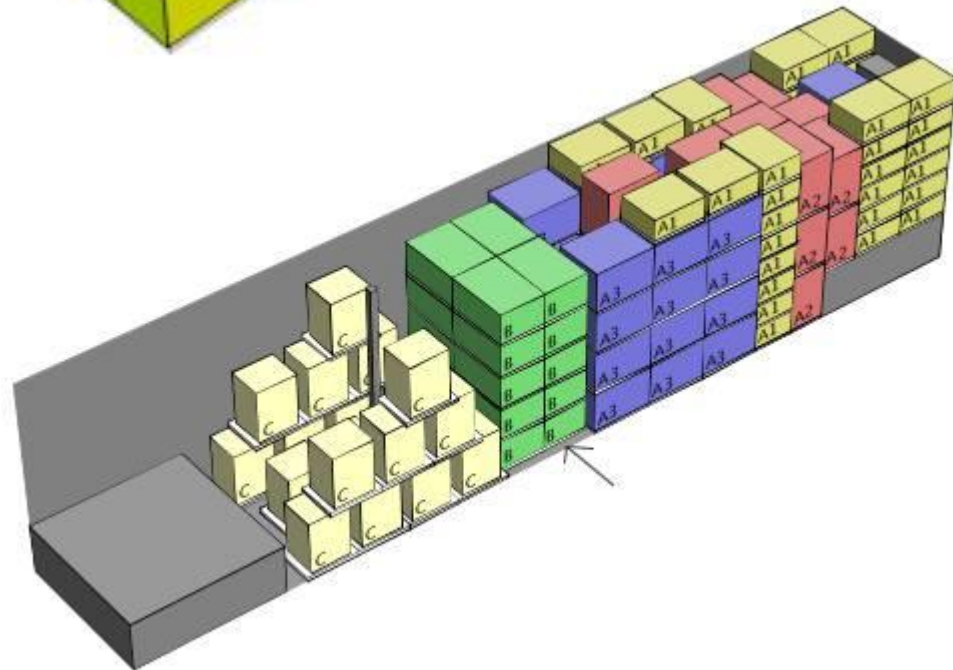
Drools
Planner

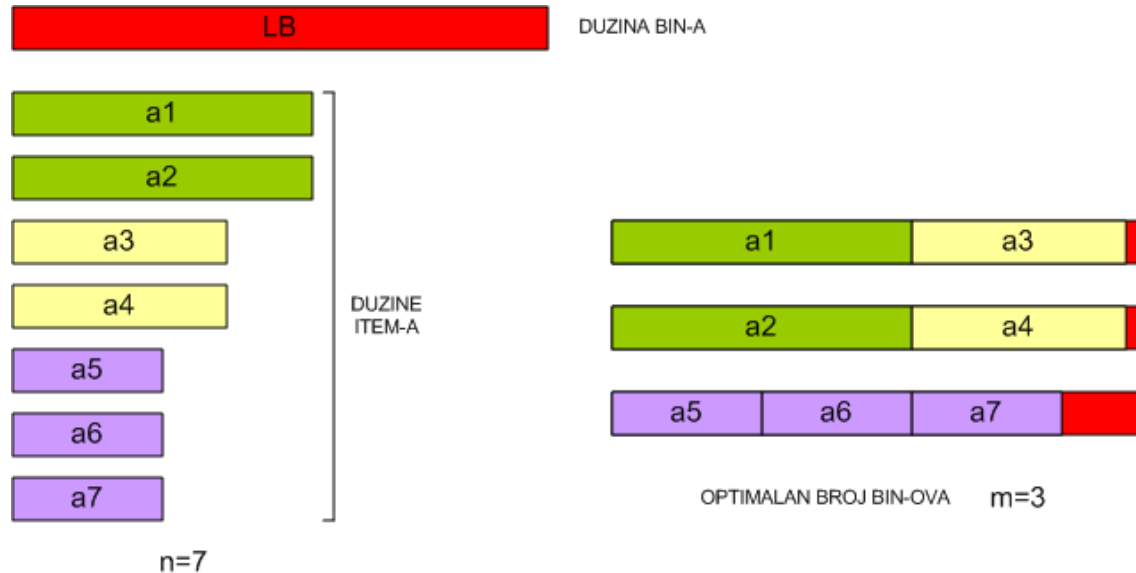
3D Bin-packing problem

**punjenje teretnih vagona,
kontejnera, kamiona,
raspored robe u
skladištima, itd.**

Rešenje jednodimenzionalnog *bin-packing* problema primenom genetskog algoritma

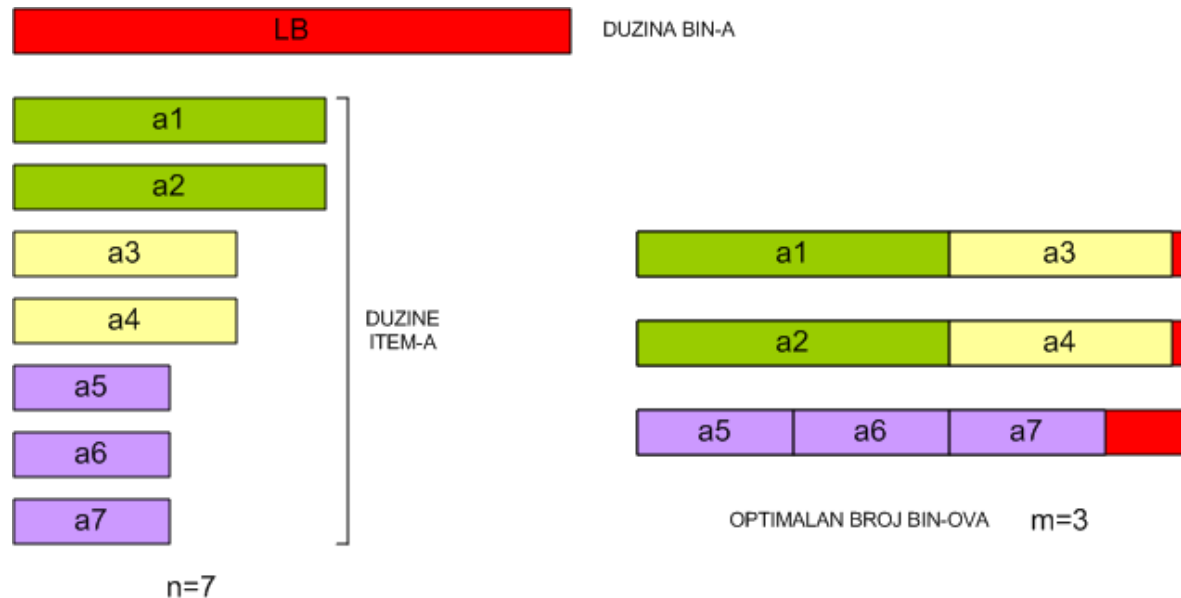
Data je fiksna dužina *bin*-ova LB i sekvenca dužina *item*-a:

$$(a_1, a_2, \dots, a_n)$$

Treba rasporediti date *item*-e u sekvencu *bin*-ova, tako da broj upotrebljenih *bin*-ova bude minimalan, a pri tome da važi:

$$\sum_{a_i \in B_j} a_i \leq LB \quad 1 \leq j \leq m$$

JEDNODIMENZIONALNI *BIN-PACKING* PROBLEM – mali sistemi

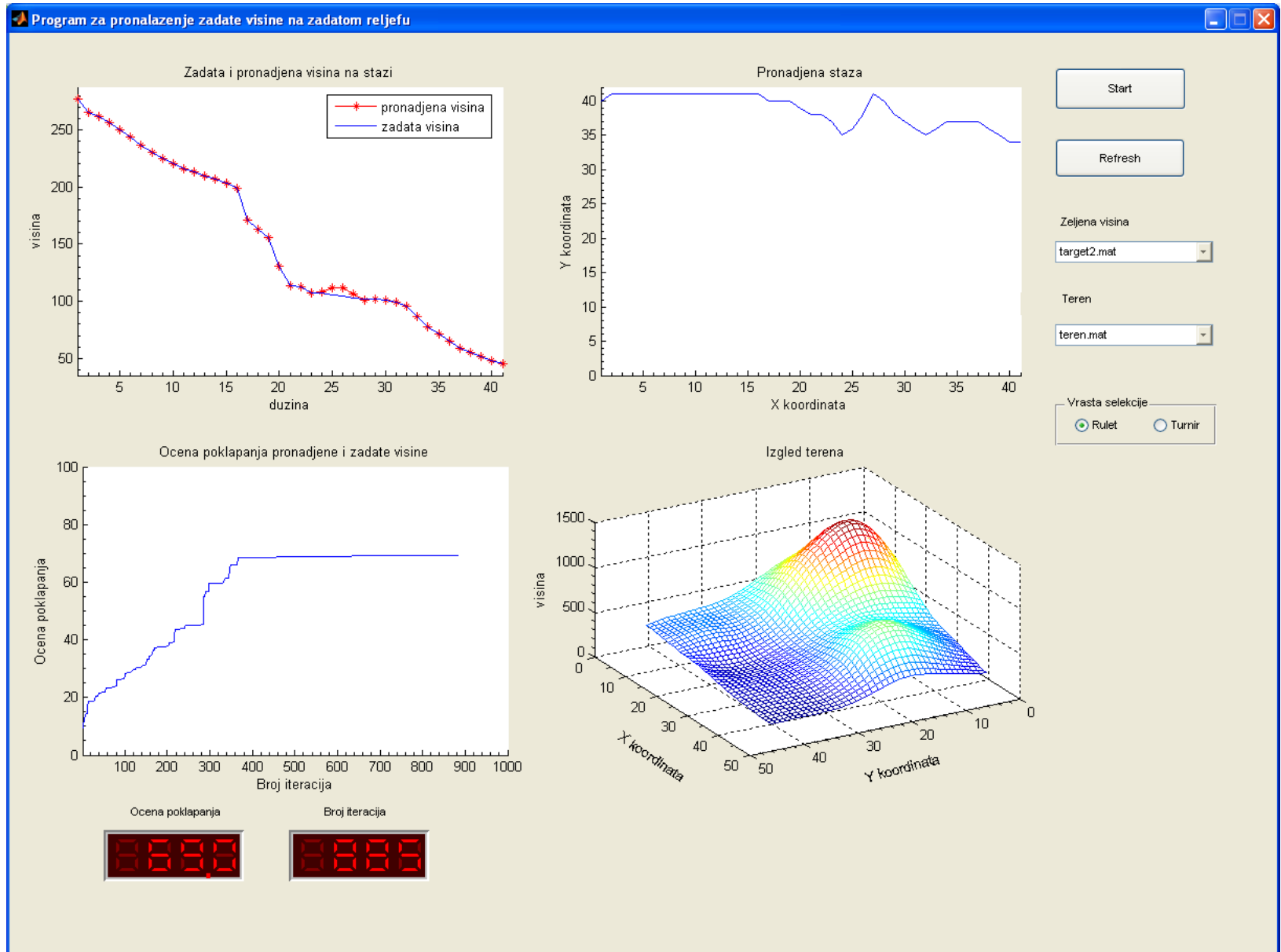

- ❖ rešenje za male sisteme – broj *item*-a je do 40 detaljna pretraga
  - stohastička pretraga
  - permutacioni genetski algoritam

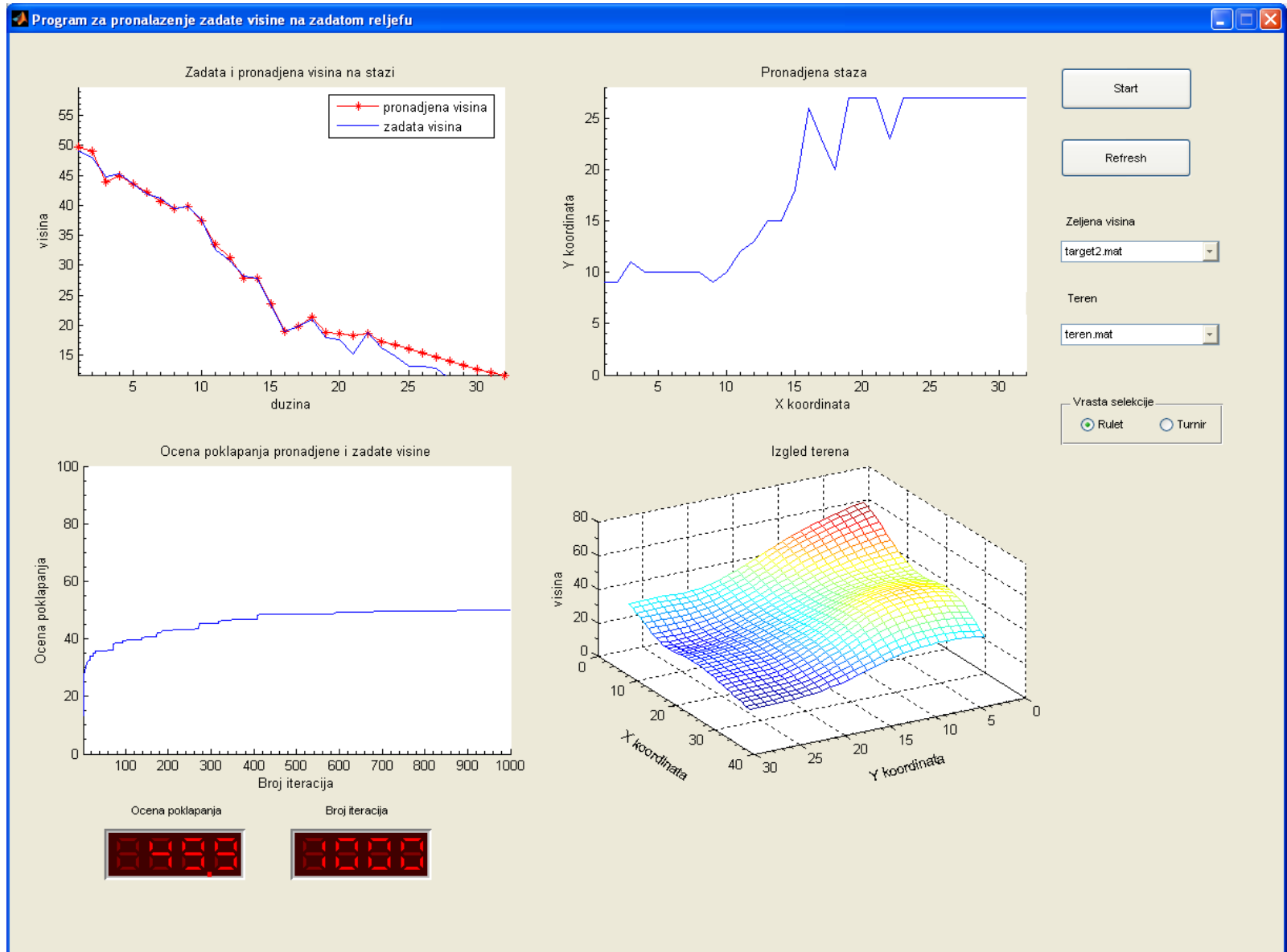
Pronalaženje optimalne
putanje za ski stazu
upotrebom genetskih
algoritama

Primer rada programa

Primer rada programa na drugom terenu

Swarm Intelligence – Inteligencija roja (jata)

1. PSO (Particle Swarm optimization) – Optimizacija rojem čestica
  - inspirisan jatima ptica
  - optimizacioni problemi u R^n prostorima
  - npr. optimizacija realnih parametara nekog regulatora (upravljanje brodskom prevodnicom)
2. ABC (Artificial Bee Colony) – Veštačka kolonija pčela
3. ACO (Ant Colony Optimization) – Mravlje kolonije
  - Optimizacija u diskretnim prostorima (npr. rutiranje)

Ekspertski sistem za upravljanje brodskom prevodnicom zasnovan na računarskoj inteligenciji

automation and control systems group

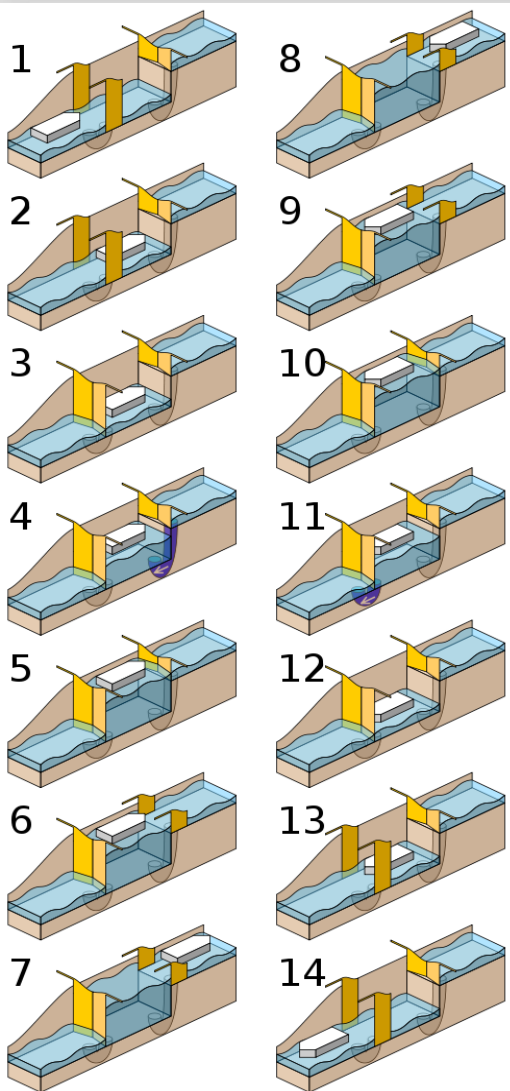
Uvod

- Brodske prevodnice omogućuju prelazak plovila sa jednog na drugi nivo vodnog ogledala.
- Razlike u nivoima na unutrašnjim vodnim putevima su najčešće posledica izgradnje brana.
- Organizacija saobraćaja plovila na kanalima u zoni brodske prevodnice predstavlja kompromis između racionalnog korišćenja prevodnice i minimizacije vremena zadržavanja plovila koja čekaju na prevođenje.
- Razvijen je fazi ekspertski sistem (FES) sa namenom da pomogne operaterima u procesu donošenja odluka prilikom operativnog upravljanja brodskom prevodnicom.

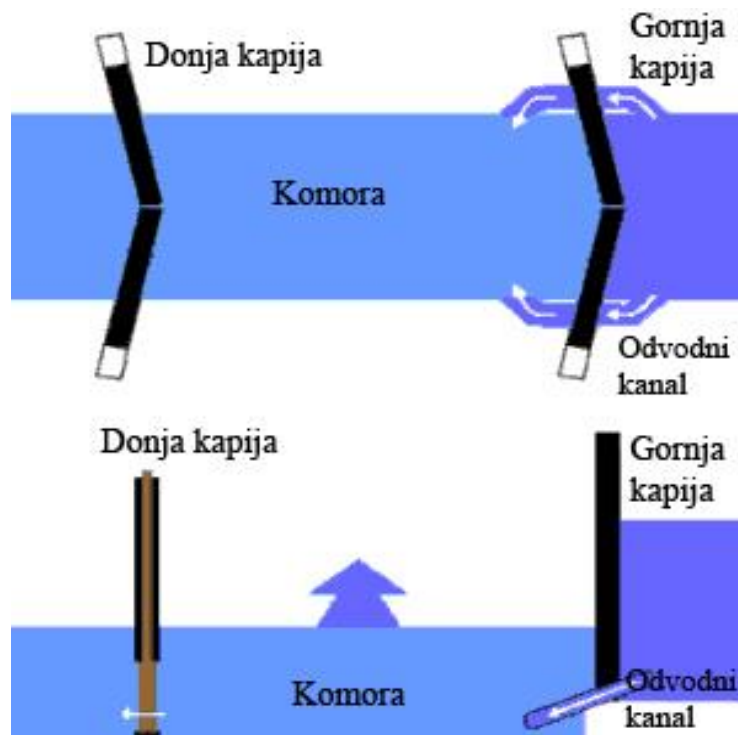
Uvod

- Korišćeni su globalni numerički algoritmi optimizacije:
  - Genetski algoritam (GA)
  - Algoritam zasnovan na roju čestica (PSO)
  - Algoritam zasnovan na veštačkoj koloniji pčela (ABC)
- Ciljevi optimizacije:
  - Minimizacija broja prevođenja na prazno (promena nivoa vode u komori bez plovila)
  - Minimizacija vremena čekanja (zadržavanja plovila).

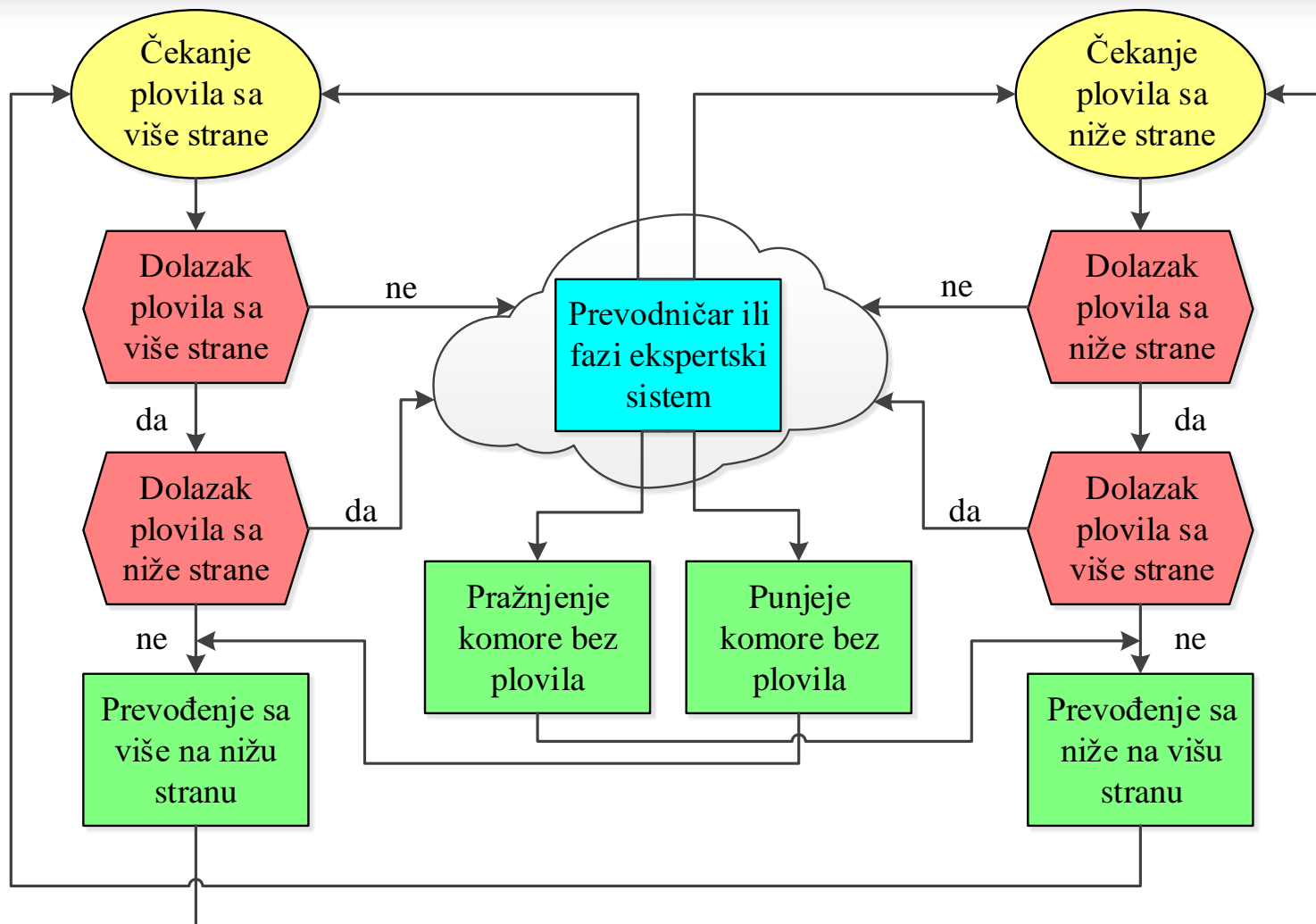
Tehnološki proces prevođenja

- Tehnološki proces prevođenja: jedna komora – jedno plovilo
- Stepen prioriteta: sva plovila imaju jednak prioritet, odnosno prevođenje bez prioriteta

Tehnološki proces prevođenja

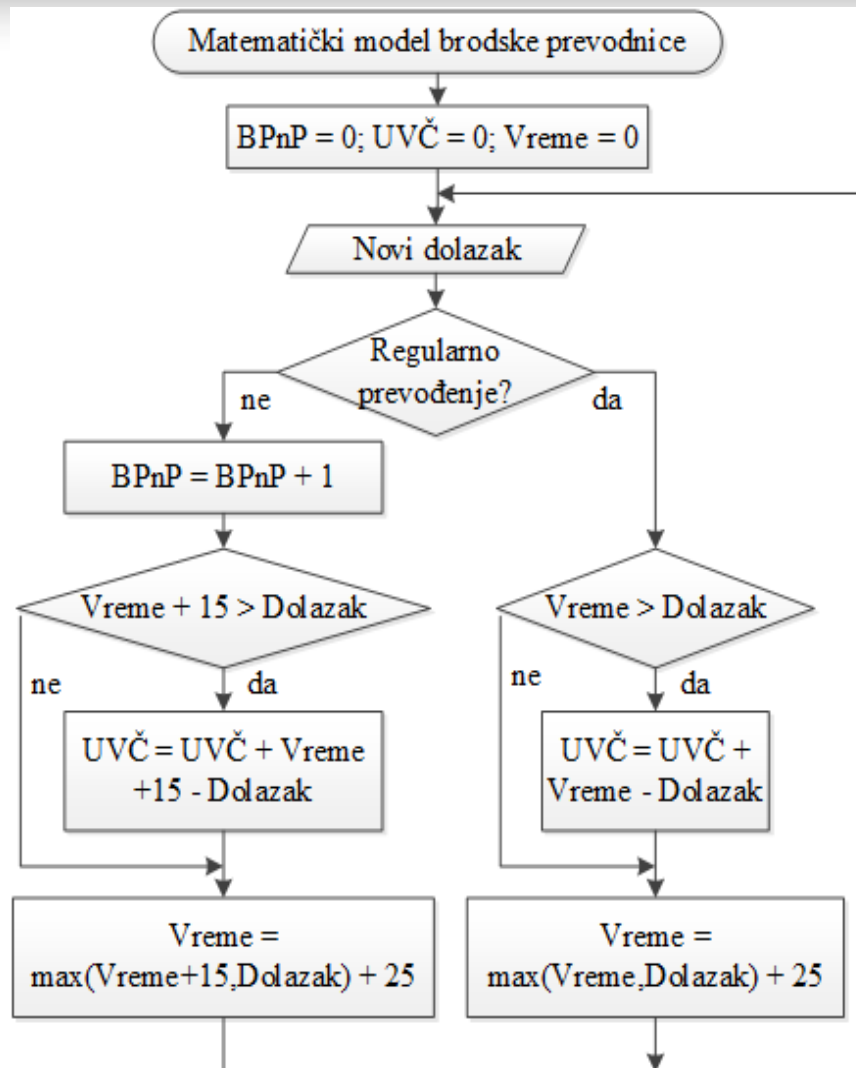

Brodska prevodnica „Kucura“

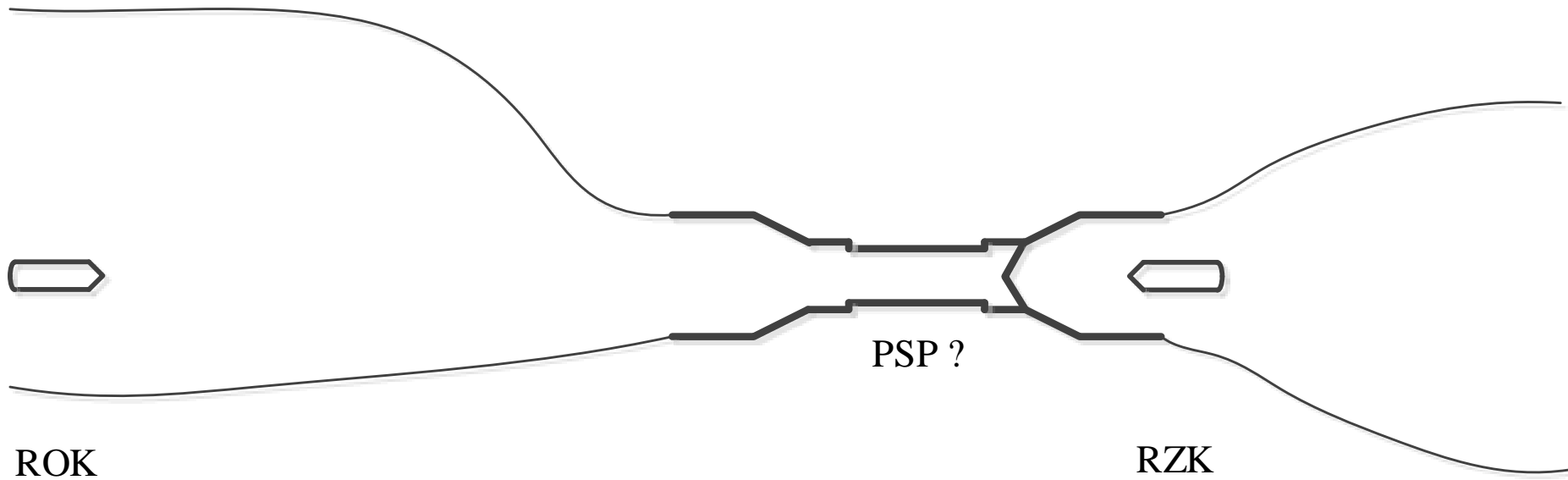
Model brodske prevodnice

Pseudo kod

- 1) Inicijalizacija broja prevođenja na prazno (BPnP), ukupnog vremena čekanja (UVČ) i trenutnog vremena
- 2) Čitanje vremena i smera novog dolaska plovila.
- 3) Da li upravljačka logika sprovodi regularno ili prevođenje na prazno?
- 4) Računanje broja prevođenja na prazno
- 5) Da li plovilo čeka ili ne?
- 6) Računanje ukupnog vremena čekanja
- 7) Računanje novog trenutnog vremena simulacije

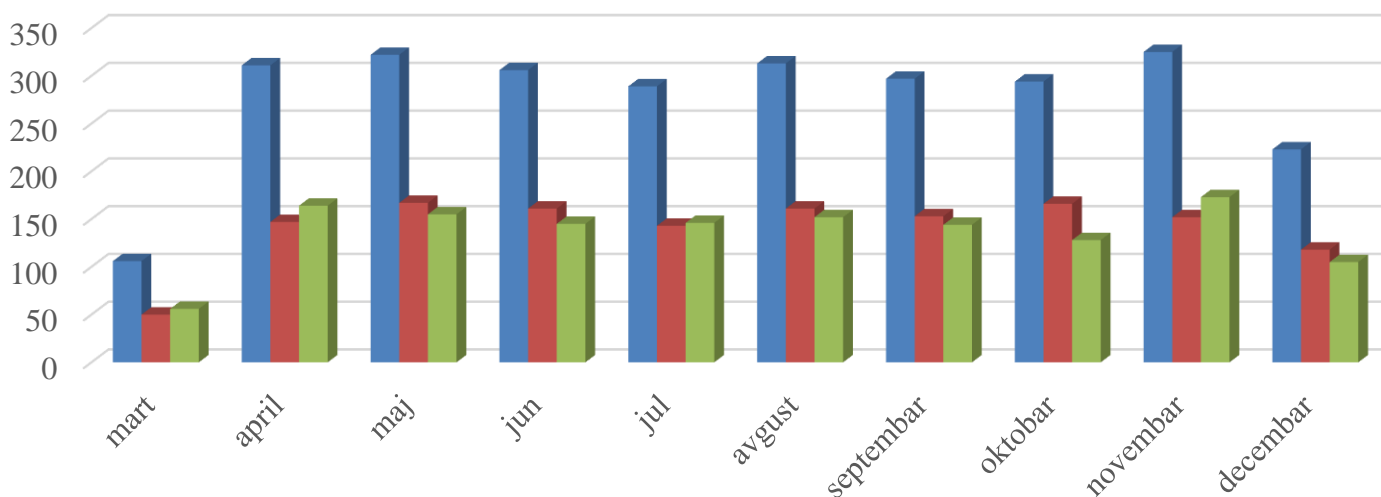
„Dilema“ situacija

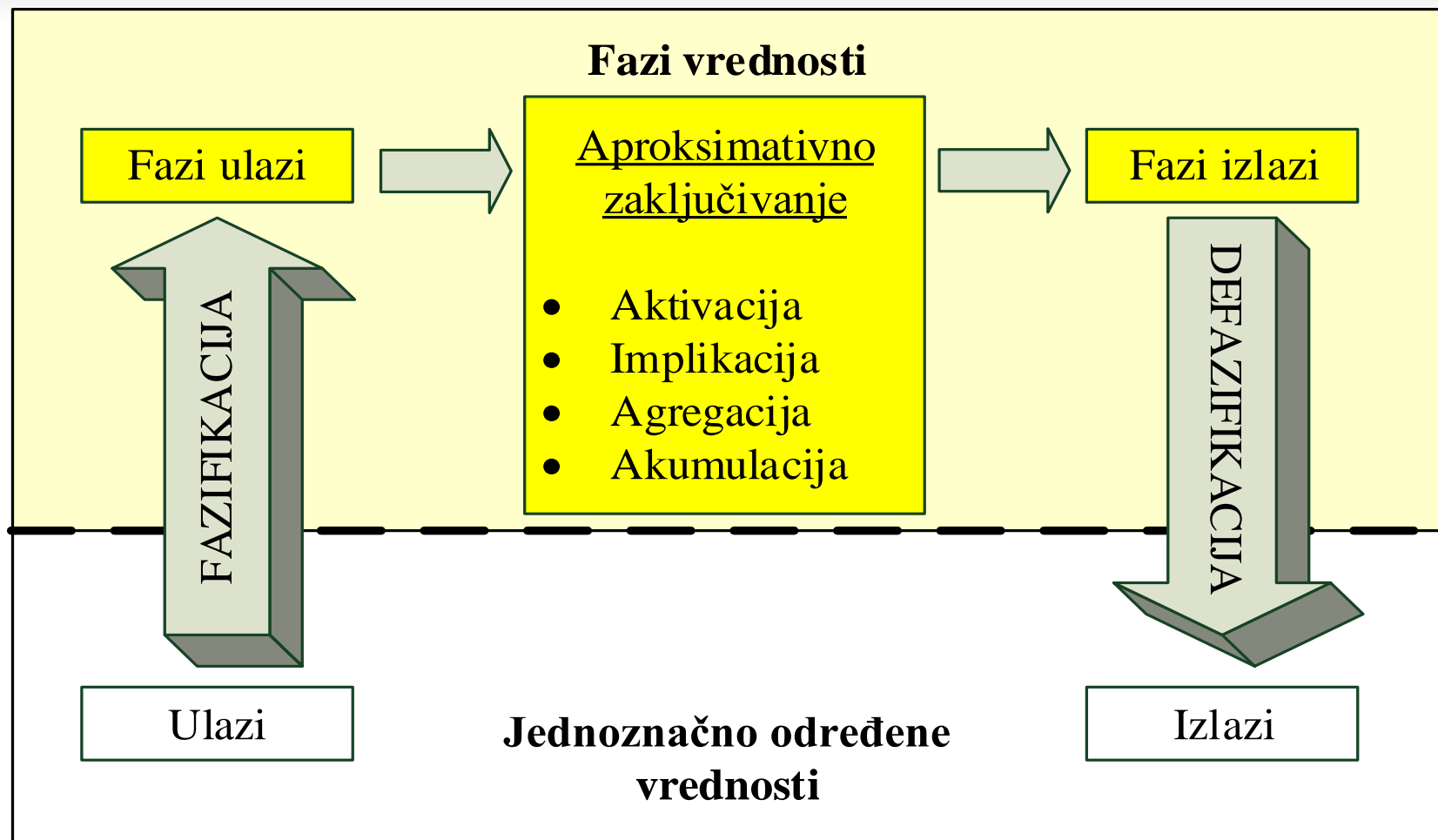
Skup dolazaka plovila

Mesec	Ukupan broj plovila	Dolasci sa gornjeg nivoa	Dolasci sa donjeg nivoa	Odnos dolazaka dole/gore
mart	106	50	56	1,12
april	311	147	164	1,11
maj	322	167	155	0,93
jun	306	161	145	0,90
jul	289	143	146	1,02
avgust	313	161	152	0,94
septembar	297	153	144	0,94
oktobar	294	166	128	0,77
novembar	325	152	173	1,14
decembar	223	118	105	0,89

■ Ukupan broj plovila
■ Dolasci sa gornje strane
■ Dolasci sa donje strane

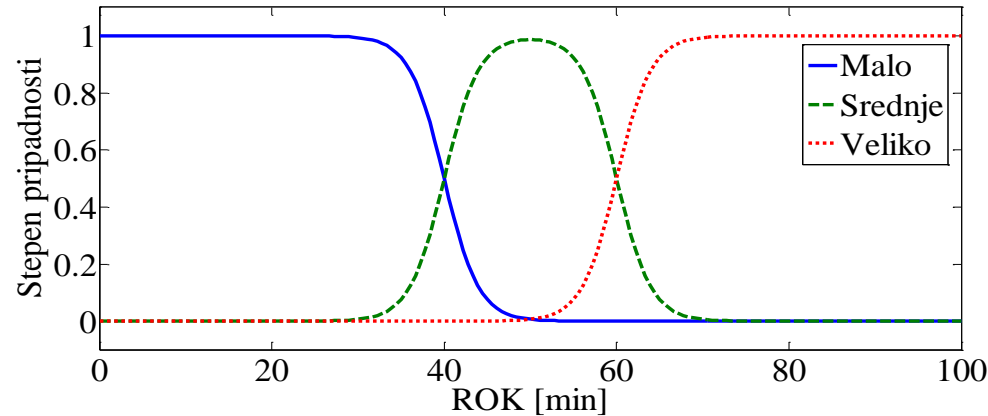

Fazi ekspertski sistem

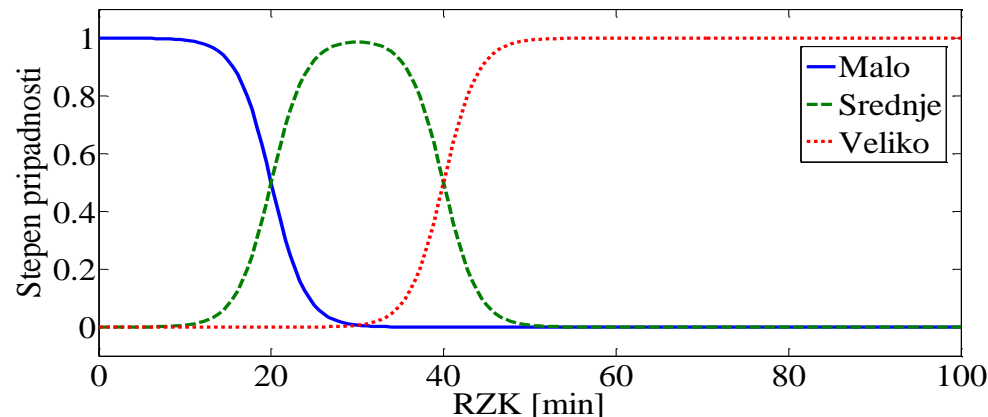

Ulazne fazi varijable

- Rastojanje najbližeg plovila od prevodnice sa strane gde je otvorena kapija (ROK)

- Rastojanje najbližeg plovila od prevodnice sa strane gde je zatvorena kapija (RZK).

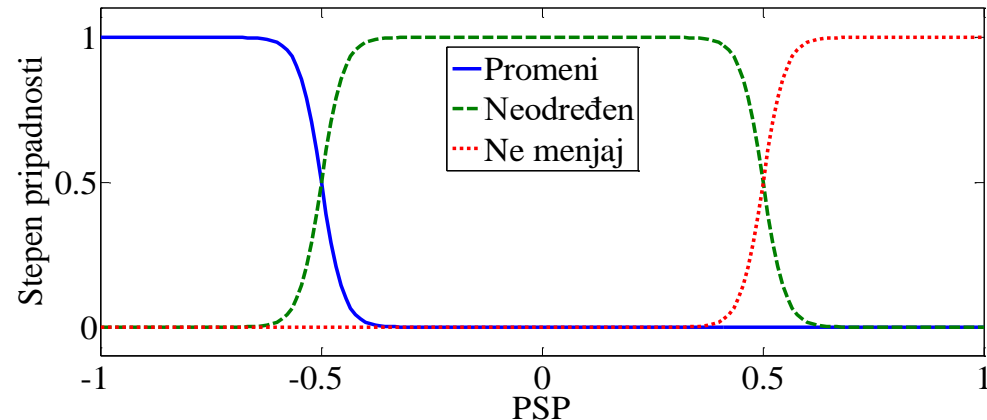

Izlazna fazi varijabla

- Promena stanja prevodnice (PSP)

$$\mu(x) = \frac{1}{1 + e^{-a(x-c)}}$$

$$\mu(x) = \frac{1}{1 + e^{-a_1(x-c_1)}} - \frac{1}{1 + e^{-a_2(x-c_2)}}$$

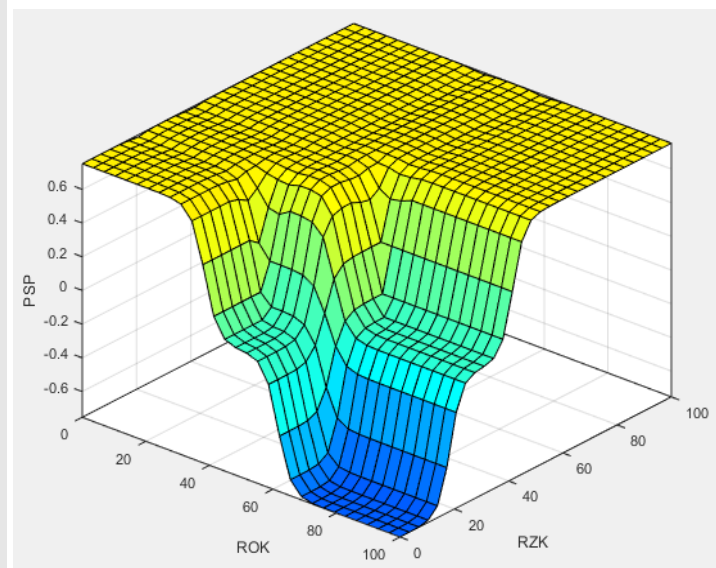
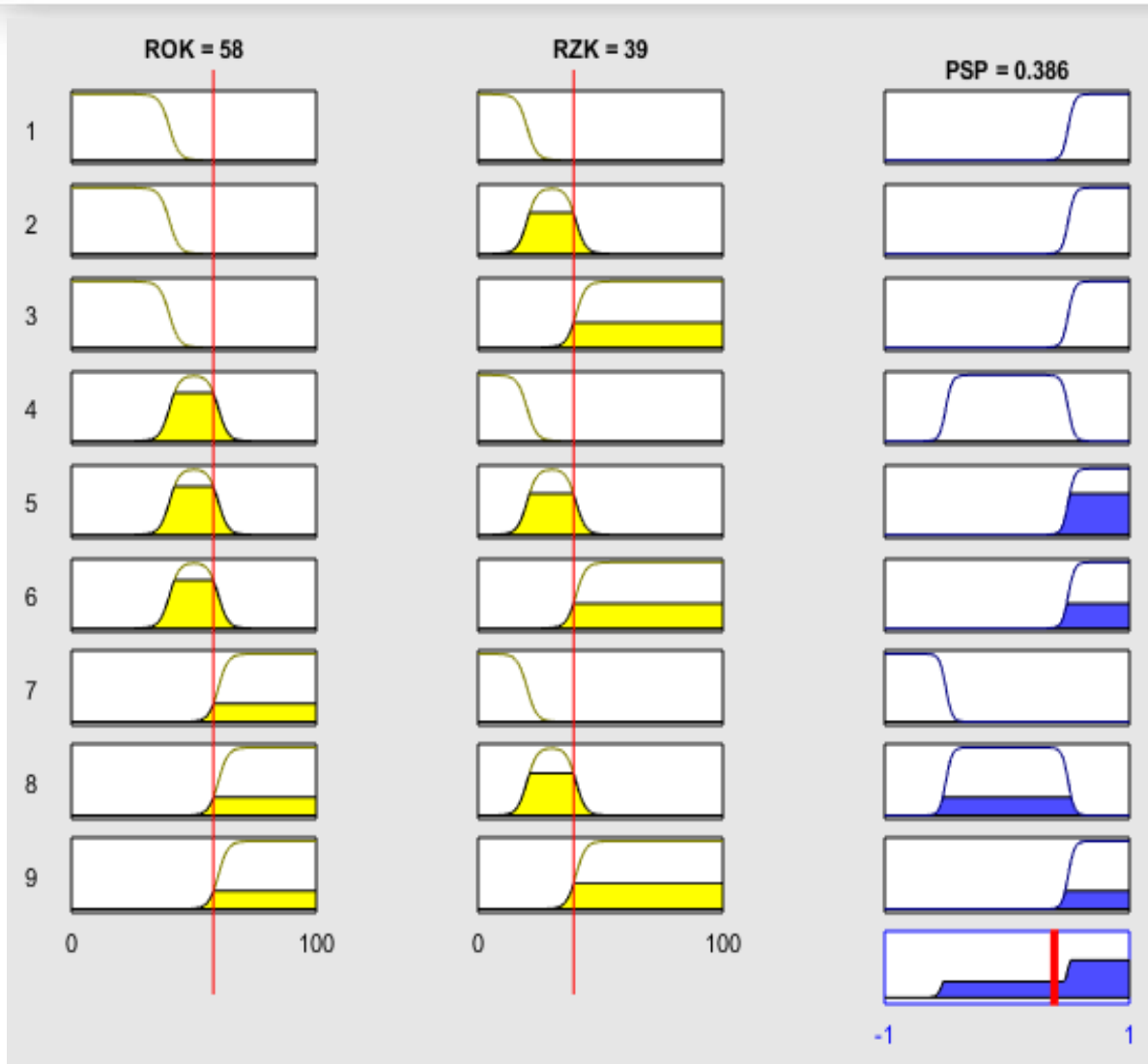

- Mamdani metode
- implikacija: minimizacija
- agregacija: maksimizacija
- defazifikacija: centar mase

ROK	RZK		
	Malo	Srednje	Veliko
Malo	Ne menjaj	Ne menjaj	Ne menjaj
Srednje	Neodređen	Ne menjaj	Ne menjaj
Veliko	Promeni	Neodređen	Ne menjaj

Fazi mehanizam odlučivanja

Ispitivanje kombinacija metoda

Implikacija	Agregacija	Defazifikacija	Br. prevođenja na prazno	Prosečno vreme čekanja [min]
Minimum	Maksimum	Centar mase	38	69.21
Minimum	Maksimum	Bisekcija površi	38	77.59
Minimum	Maksimum	Sredina maksimuma	38	83.14
Minimum	Maksimum	Najveći maksimum	38	83.14
Minimum	Maksimum	Najmanji maksimum	31	788.95
Minimum	Suma	Centar mase	38	69.21
Minimum	Suma	Bisekcija površi	38	78.00
Minimum	Suma	Sredina maksimuma	31	788.95
Minimum	Suma	Najmanji maksimum	31	788.95
Minimum	PROBOR	Centar mase	38	69.21
Proizvod	Maksimum	Centar mase	38	69.21
Proizvod	Maksimum	Bisekcija površi	38	74.94
Proizvod	Maksimum	Sredina maksimuma	38	83.14
Proizvod	Suma	Centar mase	38	69.21
Proizvod	Suma	Bisekcija površi	38	78.00
Proizvod	PROBOR	Centar mase	38	69.21
Proizvod	PROBOR	Bisekcija površi	38	78.00
Proizvod	PROBOR	Sredina maksimuma	38	83.14
Proizvod	PROBOR	Najmanji maksimum	38	83.14

Optimizacija parametara FES-a

- Kriterijum optimalnosti: $E = A * BPnP + B * SVČ$
  - BPnP – ukupan broj prevođenja na prazno u posmatranom vremenskom intervalu;
  - SVČ – srednje vreme čekanja po plovilu u minutima u posmatranom vremenskom intervalu.
- Kompromis između smanjenja troškova rada brodske prevodnice i potrošnje vode i interesa brodara za ostvarivanje što kraćih zadržavanja tokom transportnog procesa.

Struktura jedinke (čestice)

- 4 koordinate u prostoru rešenja

$$\underline{X_{ROK} \quad Y_{ROK} \quad X_{RZK} \quad Y_{RZK}}$$

- Ograničenja

$$0 \leq X_{ROK} \leq Y_{ROK} \leq 100$$

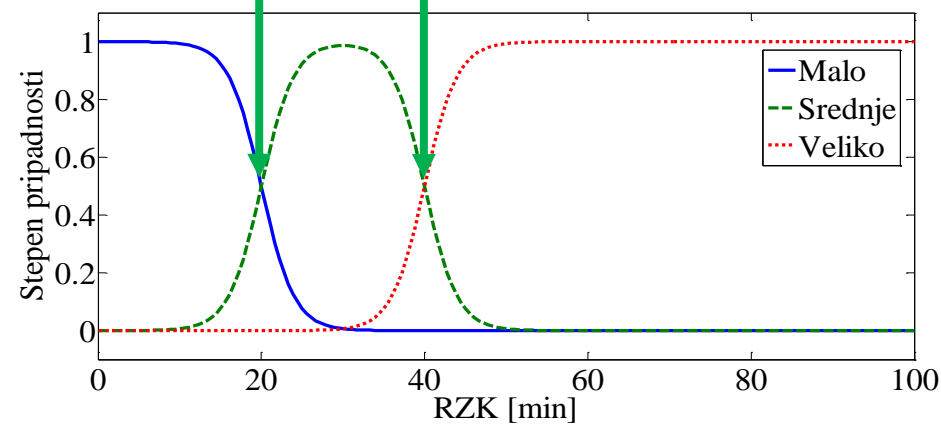
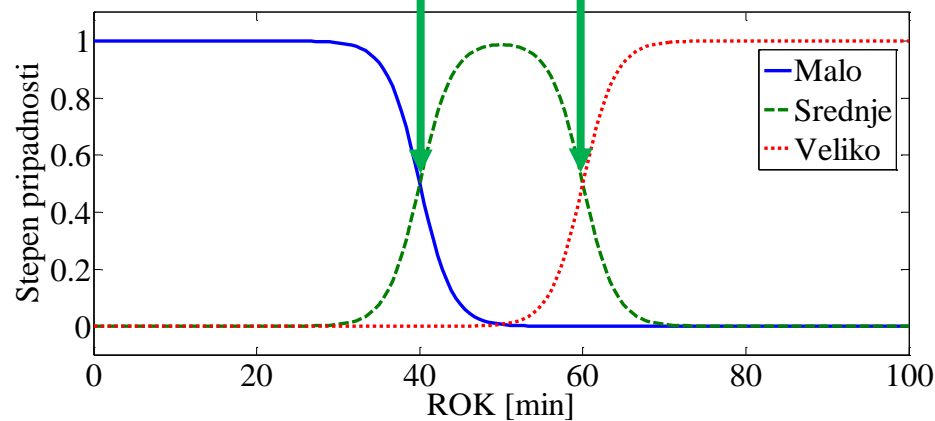
$$0 \leq X_{RZK} \leq Y_{RZK} \leq 100$$

- X i Y jednoznačno određuju pozicije svih funkcija pripadnosti odgovarajuće ulazne fazi promenljive.

Struktura jedinke (čestice)

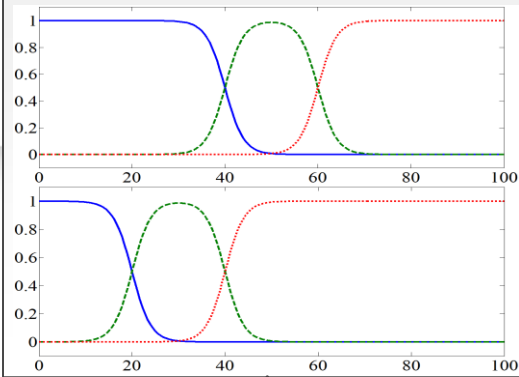
$$\mu(x) = \frac{1}{1 + e^{-a_1(x - c_1)}} - \frac{1}{1 + e^{-a_2(x - c_2)}}$$

X_{ROK} Y_{ROK} X_{RZK} Y_{RZK}

Ulazni podaci

Originalni FES

Željeni kriterijum optimalnosti

$$E = A * BPnP + B * SVČ$$

Optimizacija

Početne vrednosti parametara

X_{ROK} , Y_{ROK} , X_{RZK} , Y_{RZK}

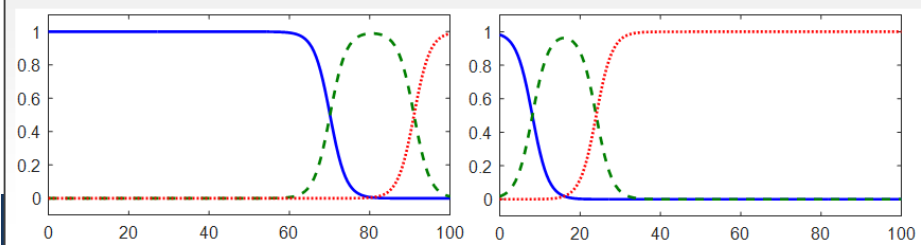
Odabrane vrednosti težinskih faktora A i B

Optimizacija parametara X_i i Y_i nekom od metoda optimizacije (GA, PSO, ABC)

Optimalne vrednosti parametara
 X_{ROK} , Y_{ROK} , X_{RZK} , Y_{RZK}

Izlaz

Novi FES

Procedura optimizacije

Metode optimizacije

- Genetski algoritam (GA)
  - Evoluciona tehnika bazirana na teoriji evolucije
  - 30 jedinki u generaciji, linearno rangiranje, stohastička univerzalna selekcija, uniformna mutacija i uniformno ukrštanje
- Optimizacija zasnovana na roju čestica (PSO)
  - Algoritam inspirisan socijalnim ponašanjem životinja koje se kreću u velikim grupama (posebno ptica)

$$v(k+1) = w * v(k) + cp * rp(k) * (p(k) - x(k)) + cg * rg(k) * (g(k) - x(k))$$

$$x(k+1) = x(k) + v(k+1)$$

Naziv parametra	Početno istraživanje	Drugi deo istraživanja (poređenje metoda)
Veličina populacije	100	30
Maksimalni broj iteracija	10	15
Maksimalna brzina čestice $v_{\max}$	0,4	0,4
Minimalna brzina čestice $v_{\min}$	0,05	0,05
Faktor ubrzanja cp	1,1	2,5 -> 0,5
Faktor ubrzanja cg	1,2	0,5 -> 2,5
Faktor inercije w	0,95 -> 0,4	0,95 -> 0,4

Metode optimizacije

- Optimizacija zasnovana na veštačkoj koloniji pčela (ABC)
  - Relativno novi numerički algoritam optimizacije
  - Zasnovan na simulaciji kretanja roja pčela u potrazi za hranom
  - Pozicija izvora hrane predstavlja moguće rešenje problema optimizacije a količina nektara u izvoru hrane odgovara vrednosti kriterijuma optimalnosti u tom rešenju.
  - Tri grupe pčela: pčele radilice, posmatrači i skauti.

Rezultati posle optimizacije

Upravljački algoritam	Broj prevođenja na prazno	Srednje vreme čekanja po plovilu [min]	Ekonomski kriterijum (A = B = 1)
Originalni FES	768	138,0	906,0
FES optimizovan sa PSO	744	135,6	879,6
Minimalno vreme čekanja	1410	4,2	1.414,2
Minimalni broj prevođenja	50	3.090,9	3.140,9

Parametar FES-a	Originalni FES	FES11	FES41	FES14
X_{ROK}	40	38,89	70,11	30,87
Y_{ROK}	60	61,94	91,03	55,53
X_{RZK}	20	22,31	8,10	71,39
Y_{RZK}	40	44,20	24,00	87,46

FES11

(A:B = 1:1; A=B=1)

FES41

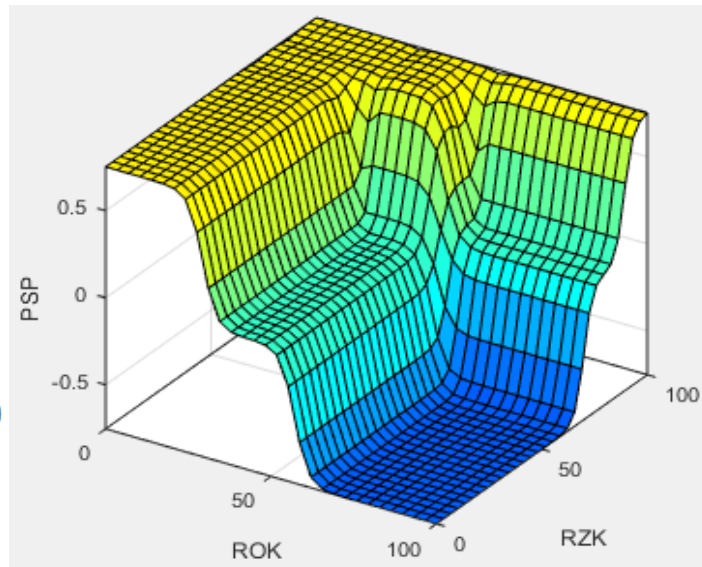
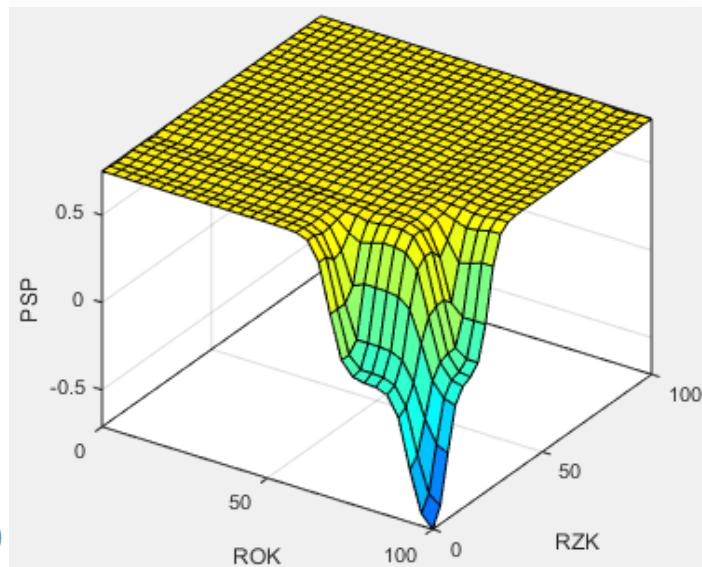
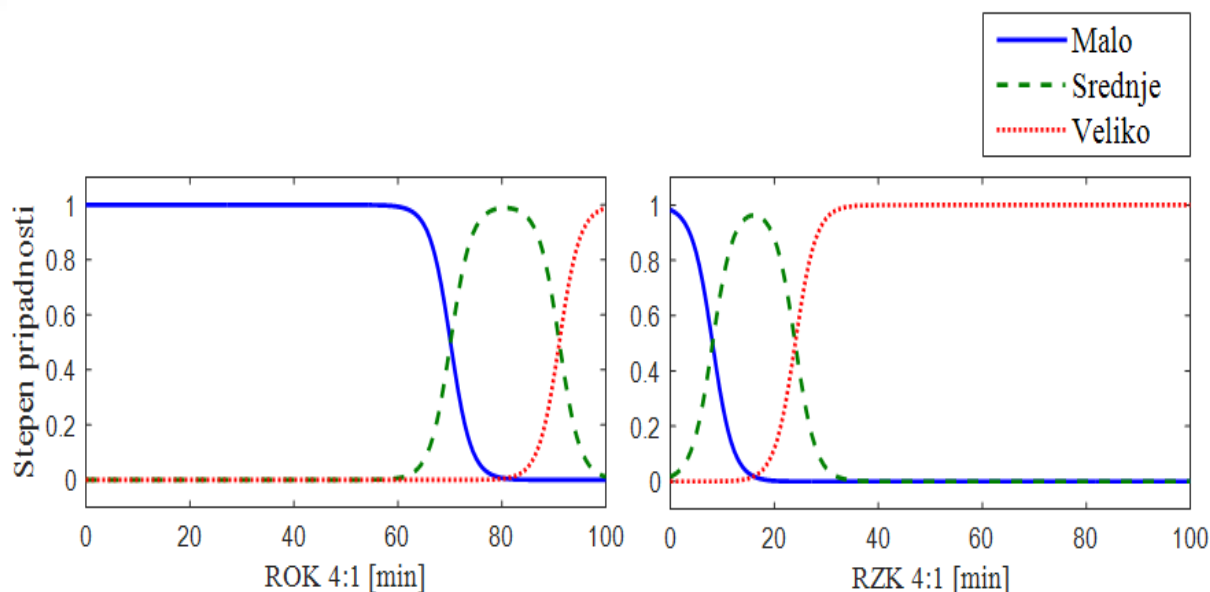
(A:B = 4:1; A=2, B=0,5)

FES14

(A:B = 1:4; A=0,5, B=2)

Rezultati posle optimizacije

Rezultati posle optimizacije

Fazi ekspertski sistem	Broj prevođenja na prazno u toku godine (BPnP)	Srednje vreme čekanja (SVČ) [min]
Originalni	768	138,0
FES11	744	135,6
FES41	670	144,2
FSE14	842	112,5

Fazi ekspertski sistem (FES)	Broj prevođenja na prazno (BPnP) [%]	Srednje vreme čekanja (SVČ) [%]
FES11	+3.13	+1.75
FES41	+12.76	-4.48
FES14	-9.64	+18.49

Uporedni pregled metoda optimizacije

		Upravljačka strategija					
		MVČ	MBP	Originalni FES	Optimizovani FES		
					GA	PSO	ABC
FES14	BPnP	1.410	50	746	824	822	802
	SVČ [min]	4,2	3.090,9	137,3	114,2	114,6	115,9
	Vrednost kriterijuma	713,4	6.206,7	647,6	640,3	640,3	632,9
FES11	BPnP	1.410	50	746	726	720	726
	SVČ [min]	4,2	3.090,9	137,3	137,9	140,5	137,8
	Vrednost kriterijuma	1.414,2	3.140,9	883,3	863,9	860,5	863,8
FES41	BPnP	1.410	50	746	670	670	676
	SVČ [min]	4,2	3.090,9	137,3	144,2	144,2	144,4
	Vrednost kriterijuma	2.822,1	1.645,4	1.560,7	1.412,1	1.412,1	1.424,2

KRAJ